Borislav Bijelić

SEDAM DESETLJEĆA ĐAKOVAČKIH PLAKATA I LETAKA

Muzej Đakovštine, 2010.

Borislav Bijelić

Sedam desetljeća đakovačkih plakata i letaka

Đakovo, 2010.

NAKLADNIK
Muzej Đakovštine
Društvo ljubitelja starina Đakovo

ZA NAKLADNIKA
Borislav Bijelić
Valentin Markovčić

AUTOR IZLOŽBE I KATALOGA
Borislav Bijelić

LEKTOR
Hrvoje Miletić

DIZAJN NASLOVNICE
Borislav Bijelić
Marinko Hardi

GRAFIČKO OBLIKOVANJE
Hardy Đakovo

TISAK
Tiskara Budrovci

ISBN 978-953-7128-39-5
ISBN 978-953-99186-3-4

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek pod brojem 121028096

Izložba je organizirana uz potporu Grada Đakova

Preteče suvremenog plakata poneki autori prepoznali su već u antici, nekim drugim teoretičarima takvo vremensko pozicioniranje plakata činilo se neprimjerenim, no svi su se oni ipak složili u jednom: da je izum tiskarskog stroja bitna pretpostavka suvremenog plakata. Naime, tiskarski stroj omogućio je umnožavanje, a bez umnožavanja, prema jednoj od mnogobrojnih definicija plakata, njegovo postojanje i nije moguće. Prava ekspanzija plakata, njegovo zlatno doba, dogodit će se zadnjih desetljeća 19. stoljeća u vrijeme sazrijevanja određenih socijalnih, tehnoloških i drugih uvjeta iznjedrenih kako industrijskom revolucijom, tako i inventivnošću pojedinaca koji su imali jasne vizije kako umjetnost približiti najširem krugu građanstva. Svjetski najpoznatiji umjetnici u izradi plakata u vrijeme njegove prve ekspanzije bili su Jules Cheret, Toulouse-Lautrec, Bonnard, Forain, Mucha i drugi. Iako su u svojim radovima preferirali visoke estetske kriterije, realnost svakodnevnog življenja prisilila ih je prihvatiti i čisto komercijalne poslove. Takav pristup plakatu (umjetnički, odnosno komercijalni) u osnovi će egzistirat sve do današnjih dana, bez obzira na njegove sve različitije izvedbene modalitete i podjele vezane za sadržajni pluralizam poruka.

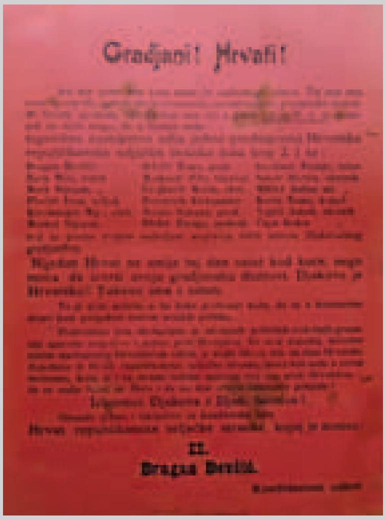
Gradjani! Hrvati!

Gradjani! Hrvati! (23 x 30 cm)

❖

Plakati i leci kao dijelovi vizualne komunikacije prisutne od vremena primjene litografske tiskarske tehnike krajem 18. stoljeća u Hrvatskoj će se pojaviti sredinom 19. stoljeća, ali i tada u izrazito malom broju i bez većih grafičkih pretenzija. Kako u vrijeme svoga postanka, tako i kasnije, plakat u Hrvatskoj biti će u izrazitoj korelaciji sa magistralnim gospodarskim, tehnološkim, kulturološkim i političkim kretanjima. Tek na prijelazu stoljeća plakati će i kod nas postati autorizirana umjetnička djela, a potpisivat će ih Vlaho Bukovac, Menci Klement Crnčić, Bela Csikos Sessija, Tomislav Krizman, Robert Auer, Ljubo Babić i drugi, mahom naši najznačajniji umjetnici toga vremena. U pravilu ti plakati bili su vezani za otvaranje pojedinih izložbi ili pak najave i promocije nekih drugih duhovnih emanacija. U tomu, gotovo bismo mogli reći elitističkom usmjerenju, plakati u Hrvatskoj egzistirat će sve do završetka Prvoga svjetskoga rata.

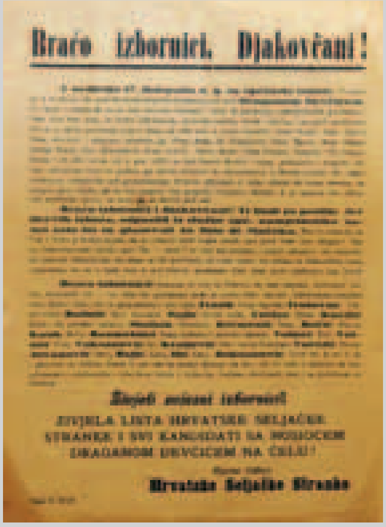
Braćo izbornici, Djakovčani!

*Braćo izbornici, Djakovčani!
(24 x 31 cm)*

Za razliku od razvijenih zemalja Zapada gdje je plakat za vrijeme Prvoga svjetskoga rata imao relevantnu mobilizatorsku ulogu, na našim prostorima gotovo da ga i nije bilo. Na širem području

Hrvatske plakat će se pojaviti u periodu između dva svjetska rata, i to kao dominantno politički, a tek potom i kao sportski, gospodarski, turistički, kazališni, filmski i svaki drugi. Do ekspanzije plakata dvadesetih i tridesetih godina došlo je uslijed pojačane urbanizacije, stanovitog gospodarskog razvoja - ali i participacije sve većeg broja stanovništva u politički život zajednice.

I ovom prilikom svakako treba istaknuti činjenicu kako je plakat dominantno urbani fenomen, „produkt gradske sredine i gradskog načina života. Grad je mjesto gdje se koncentriraju institucije i kapital koji potiču i kreiraju gospodarski, kulturni i općenito društveni zamah i razvoj, a što su temeljne pretpostavke za produkciju plakata. Produkcija i kvaliteta plakata ovisila je o snazi institucija i kapitala uloženog u stvaranje novog ekonomskog poretka.“

Značajne promjene koje će dodatno generirati razvoj plakata u Hrvatskoj tijekom dvadesetih i tridesetih godina, osim već gore spomenutih, očitovale su se u tome što je sve do dvadesetih godina prošlog stoljeća, zbog izrazito restriktivnog glasačkog prava, najširi krug ljudi bio politički marginaliziran. Upravo stoga interes za politički plakat nije niti mogao postojati, kao u ostalom i za neke druge vrste plakata (turistički, gospodarski, sportski…). Sve do gašenja Austro-Ugarske države, čiji je Hrvatska bila sastavni dio, „vrlo je teško pronaći političke plakate u pravom smislu riječi. Plakata kao vizualnog medija sugestivne slike i kratke jezgrovite poruke zapravo i nema.“ Umjesto plakata dominirali su proglasi i leci, a i oni nisu bili tako česti, jer, ne treba zaboraviti, veliki dio stanovništva Hrvatske toga vremena još uvijek je bio nepismen.

Društvene promjene nastale ulaskom Hrvatske u novu državnu zajednicu južnoslavenskih naroda bitno su utjecale na razvoj plakata i njemu sličnih vizualnih oblika komunikacije. Politički život, naime, bivao je sve složeniji. Manifesni oblici te složenosti očitovali su se u rapidnom porastu političkih grupacija sa specifičnim ideološkim, gospodarskim i socijalnim programima. Svima njima zajednička je bila tek bojazan za status Hrvatske u novostvorenoj državi. Svoje neskriveno nacionalno opredjeljenje najveći broj hrvatskih stranaka manifestirao je na više ili manje dojmljiv način i kroz sadržaje plakata, letaka i proglasa sadržajno referiranih na turbulentnu političku svakodnevnicu. Na spomenutim plakatima u pravilu je dominirala hrvatska trobojnica postavljena u izravan suodnos s tekstualnim dijelom plakata. „Zanimljivo je da se u to doba pojedini tradicijski elementi, npr. pleter ili hrvatski grb, rijetko upotrebljavaju, tako da ćemo češće naići na secesijsku nego na staro- hrvatsku pleternu ornamentiku. Bilo kako bilo, to su vrlo jednostavni plakati ili leci na kojima se osnovna poruka prenosi tekstom, tako da i djelovanje plakata ovisi o sadržaju poruke, tj. o veličini (…) pojedinih istaknutih dijelova teksta, a motiv trobojnice u svemu tome svojevrstan je znak prepoznavanja da je riječ o plakatu hrvatske stranke i da ga zato vrijedi pročitati, svojevrsna ´garancija kvalitete´, ali i simbol prkosa i težnje za ostvarenjem hrvatskog državnog prava.“

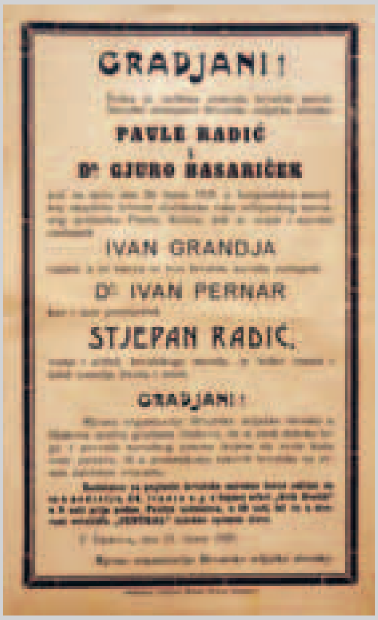

Gradjani! (20 x 33 cm)

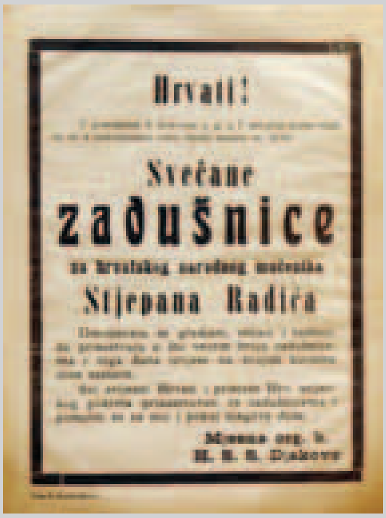

Hrvati! (23 x 31 cm)

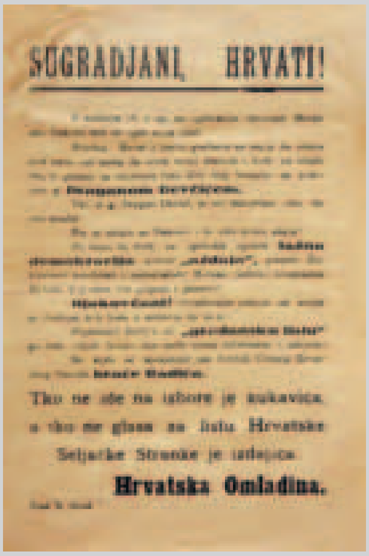

Sugradjani, Hrvati!
(16 x 24 cm)

Upravo takvi plakati, mutatis mutandis, čine najveći broj međuratnog političkog plakata zastupljenog na našoj izložbi.

Početak Drugoga svjetskoga rata označio je, barem u hrvatskim okvirima, kvalitetan pomak u plakatnoj produkciji. Osim što su postali još eksplicitnije sredstvo političke propagande, ovoga puta ustaške, iskristalizirao se i određeni broj autora koji su mu utisnuli određenu estetsku dimenziju po kojoj su nam ti plakati i danas interesantni. Nažalost, vrijednosni sistem koji se na taj način promovirao spojem simbola, teksta i slike niti izbliza nije bio na razini autorskih potencijala onih koji su ga grafički oblikovali. Slične tendencije, samo sa suprotnim ideološkim predznakom, nerijetko potpisane i od strane istih autora, dominirale su i u poslijeratnim godinama.

Sljedeća desetljeća obilježit će razvoj nekih drugih vrsta plakata. Naime, uspostavom jednopartijskog sistema politički plakat izgubio je svoj izvorni smisao. Umjesto da bude sredstvo političke borbe, plakat je postao dekorativni ukras za oglašavanje pojedinih političkih manifestacija. Sugestivna moć političkog plakata više nije bila imperativ. U takvom okruženju politički plakat sukcesivno je gubio svoje izvorno značenje. Umjesto poruke i stava u prvi plan izbila je tzv. plakatna estetika. I dok na planu političkog plakata takve tendencije ne možemo a da ne ocijenimo kao negativne, na planu kulture, gospodarstva i većeg dijela drugih djelatnosti, koje su podrazumijevale vizualne oblike komunikacije, naznačene tendencije svakako su imale i svojih dobrih strana.

❖

U Muzeju Đakovštine, gotovo od prvih dana njegovog osnivanja, prikupljaju se i čuvaju najrazličitiji plakati i leci. Na žalost, među njima nema onih autorski relevantnih, ali zato ima puno onih drugih koji, već samom činjenicom svoga postanka, daju značajne informacije o različitim oblicima društvenog i političkog života lokalne zajednice unutar koje su nastajali. U tome se Đakovo ne razlikuje značajnije od drugih njemu komparabilnih gradskih sredina. Teza o plakatima kao sredstvima vizualne komunikacije u dominantno urbanim sredinama, o čemu je već bilo riječi, u našem slučaju apsolutno je validna. Manji gradovi i trgovišta, a Đakovo je u razmatranom periodu bilo upravo to, nisu ispunjavali većinu potrebnih uvjeta neophodnih za ekspanziju plakatnog oblika komunikacije. Industrija je bila u pionirskoj fazi svoga razvoja, a obrtnici još uvijek nedovoljno ambiciozni i tradicionalno skeptični prema bilo kakvim inovacijama za koje nisu bili sigurni kako će im donijeti izravni materijalni boljitak. Umjetnika pak, kojima bi plakat u to vrijeme mogao biti izazov, nismo imali, kao uostalom ni kritičku masu građanstva kojoj bi se isti mogli obratiti.

No ipak, unatoč spomenutih, negativnih momenata, postojali su i oni pozitivni koji su pridonijeli pojavi i razvoju plakata. Ponajprije se to odnosi na politički život lokalne zajednice. U periodu između dvaju svjetskih ratova politički aktivizam imao je zavidnu dinamiku koja će se nastaviti, u izmijenjenim političkim okolnostima, i nakon Dru-

Kandidatska lista (23 x 30 cm)

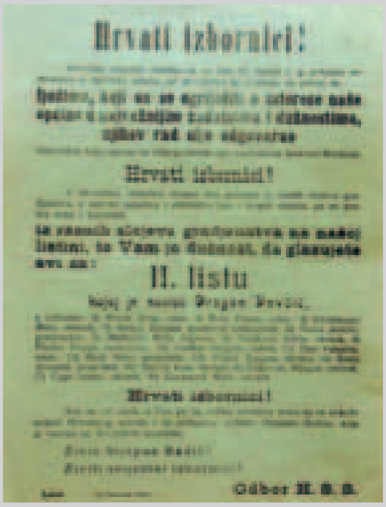

Hrvati izbornici! (24 x 31 cm)

Braćo Hrvati! (15 x 23 cm)

goga svjetskoga rata. Aktivne su bile i pojedine gradske udruge kojima su plakati i leci, uz lokalni tisak, bili glavni mediji informiranja i promicanja vlastitih vrijednosnih opredjeljenja. Isto se može reći i za pojedina društva iz oblasti kulture i sporta.

Spomenuti društveni i politički subjekti bili su oni koji su pomoću plakata i letaka nastojali uspostaviti što kvalitetniju komunikaciju sa krugom ljudi na koje su željeli utjecati. Kada je riječ o lecima ciljano se išlo prema pojedincu, dok se s plakatima, prvenstveno, obraćalo mnoštvu. No, da bi se inicijalna htijenja naručitelja mogla materijalizirati, kako u velikim urbanim središtima, tako i u gradićima poput Đakova, razvoj tiskarstva bio je uvjet bez kojega se nije moglo. „Plakat započinje svoj život kao umjetnička ideja, koja se tek tiskarskim postupkom oživljava i multiplicira, kako bi osvojio prostor i publiku i tako postigao jedan od svojih primarnih ciljeva. Stoga su razvoj i usavršavanje tiskarstva kroz primjenu novih tiskarskih tehnika odigrali vrlo važnu ulogu u plakatnoj umjetnosti i omogućili da plakat od tipografskog oglasa postane urbana slika velikog formata.“

Prvu tiskaru u Đakovu osnovao je još 1880. godine biskup J. J. Strossmayer. Ta tiskara egzistirat će sve do nacionalizacije provedene nakon završetka Drugoga svjetskoga rata. Petnaest godina nakon Biskupijske tiskare, 1895. godine, tiskaru je osnovao i Makso Bruck, da bi krajem prvog desetljeća 20. stoljeća to isto učinio i Matija Kraljević. Konačno, 1937. godine, kupnjom većeg dijela Bruckove tiskare, u Đakovu je registrirana i tiskara Ivana Brandekera. S obzirom na plakatnu produkciju koja je predmet našega interesa može se konstatirati kako su spomenute tiskare mogle podmiriti sve potrebe potencijalnih naručitelja. Čak i puno više od toga jer, barem prema materijalu s kojim raspolažemo, čini se da plakatna produkcija i nije bila pretjerano velika.

Ako izuzmemo izložene plakate nastale nakon 1945. godine, koji u pravilu nisu potpisani, sve četiri spomenute tiskare, između ostalih poslova, bavile su se i izradom plakata. S obzirom da je svaki od tiskara - a to se, dakako, odnosi i na Biskupiju kao vlasnika Biskupijske tiskare – bio politički stigmatiziran, za očekivati je bilo da će im narudžbe stizati prvenstveno iz redova njihovih političkih istomišljenika. Takva očekivanja nisu proizlazila samo iz poznavanja logike političkog pragmatizma, već i svjedočenja jednog od protagonista političkih procesa onoga vremena. U svojim sjećanjima objavljenim na stranicama lokalnih novina dr. Ivan Ribar, prisjećajući se svoga dolaska u Đakovo, istakao je kako je u gradu zatekao tri tiskare. „Jedna od ovih, Bruckova, bila je u službi mađarona i kapitalista, druga, biskupijska u službi crkve, a treća, Moce Kraljevića, bila je naša domaća građanska, u kojoj smo štampali novine i sve ostalo, što je bilo potrebno za akciju i propagandu političku, te kulturno prosvjetnu.“

Iako su se ova zapažanja odnosila na period prije izbijanja Prvoga svjetskoga rata, u osnovi ona funkcioniraju i u periodu između dva svjetska rata, s tim što su se političke opcije vlasnika tiskara, u novostvorenom političkom okruženju, donekle izmijenile. Pozicije Biskupijske tiskare ostale su nepromijenjene, Kraljević je

Gradjani! (48 x 63 cm)

Braćo Hrvati! (48 x 63)

Hrvati! Ne glasati znaći pobjediti (17,5 x 13 cm)

Sve za vjeru i za domovinu!

HRVATSKI ORAO U DJAKOVU

priredjuje

uz sudjelovanje bratskih orlovskih društava iz Brčkoga, Broda n.|S., Osijeka i Vukovara na Petrovo 29. lipnja 1925. u 4 sata poslije podne u BISKUPSKOM PARKU

JAVNU VJEŽBU

s ovim rasporedom:

1. Pozdravni govor drži br. Dr. Matija Belić.
2. Proste vježbe za god. 1925. - članovi.
3. Proste vježbe za god. 1925. - članice.
4. Vježbe na preči - članovi.
5. Proste vježbe za god. 1925. - muški naraštaj.
6. Vježbe na ruči - članovi.
7. Laka atletika - članovi.
8. Prednjačke proste vježbe - prednjaci.
9. Simboličke vježbe: Vjera, ufanje i ljubav - članice.
10. Vježbe na karikama - članovi.

Sve vježbe prati vatrogasna glazba.

ULAZNE CIJENE: I. red 10 Din., II. red 5. Din., Stajanje 3 Din.

U SLUČAJU NEPOVOLJNOG VREMENA JAVNA VJEŽBA SE DRŽI U DVORANI „HRV. PUČKOGA DOMA".

BOG ŽIVI!

HRVATSKI ORAO U DJAKOVU

priredjuje u nedjelju 9. prosinca o. g. u 4 sata poslije podne u velikoj dvorani „Hrv. pučkoga doma“

JAVNU VJEŽBU

RASPORED:

1. Proste vježbe - članovi.
2. Proste vježbe - članice.
3. Proste vježbe - naučnički naraštaj.
4. Vježbe s lukovima - ženski naraštaj.
5. Vježbe na spravama - članovi.
6. Laka atletika i gimnastičke igre - naučnički naraštaj.
7. Boks vježbe - članovi.
8. Vježbe s čunjevima - članice.
9. Prednjačke vježbe - prednjaci.
10. Skupina.

SVE VJEŽBE PRATI ORLOVSKA GLAZBA.

ULAZNE CIJENE: I. red D. 12·50, II. red D. 10, stajanje D. 5.

Bog živi!

1879 g. dvadeseti srpanj 1936 g.

Hrvati i Hrvatice!

Pedeset i sedmi rodjendan te imendan VODJE HRVATSKOG NARODA **Dr. VLATKA MAČEKA** proslavit će Djakovo sa svojim i okolnim hrvatskim seljaštvom i gradjanstvom u nedjelju 19. srpnja o. g. na slijedeći način:

PRIJE PODNE

U jutro 5 sati ophod hrvatske mladeži za budnicu sa glazbom. U 8 sati sastanak svih sudjelujućih društava, seljaštva i gradjanstva kod Hrv. Doma, odakle se u povorci polazi u Stolnu crkvu na svečanu misu zahvalnicu.

Poslije mise odlazi se povorkom Vatrogasnom spremištu, gdje će se održati kratko zborovanje (akademija u čast Svečara).

Društva sudjeluju pod svojim društvenim zastavama. – Općinstvo se moli da za vrijeme povorke okiti svoje prozore cvijećem, a gradjanstvo i trgovci da za to vrijeme zatvore svoje radnje.

Redoslijed društava u povorci je slijedeći:

HPD. Preradović, Hrv. Žena, SK. Gradjanski, Hrv. Srce, Obrtna Omladina, KSK. „Sloga", HRS., Udruž. trgovaca, Vatrog. društvo, glazba, akcioni odbor, seljaštvo i gradjanstvo.

Svako se umoljava da se pridržaje određenog redoslijeda da bi se održalo dostojanstvo svečanosti i mir.

POSLIJE PODNE

U pol 4 nogometna utakmica na Sajmištu izmedju HŠK. Gradjanski Osijek – ŠK. Gradjanski Djakovo.

PUČKA SVEČANOST U VATROGASNOM SPEMIŠTU

U 5 sati nastup pjevačkih i glazbenih zborova:

1. Hrvatsko seljačko pjevačko društvo „Zora" iz [illegible]
2. Hrvatsko seljačko pjevačko društvo „Strossmajer" iz Strizivojne.
3. Hrvatsko seljačko pjevačko društvo „Slavonija" iz Drenja.
4. Seljačka Sloga ogranak iz [illegible]
5. Tamburaški zbor Obrtne Omladine iz Djakova.
6. H. P. D. „Preradović" iz Djakova.

Poslije toga nevezana zabava sa plesom.

Ulaznine nema, a svaki dobrovoljni prinos prima se sa zahvalnošću.

Svira domaća prigodna glazba, tamburaški zbor Obrtne Omladine i glazbeno društvo „Klompa".

Janjci i odojci na ražnju kao i druga topla i hladna jela prema cjeniku, koji će biti svakom na uvid.

Sladoled, crna kava, vino, pivo, bezalkoholna pića, kolači i drugo.

U slučaju nepovoljnog vremena zbor i zabavni dio programa bit će u zatvorenim prostorijama Vatrogasnog Spremišta.

Mjesni odbor bivše H. S. S. u Djakovu.

1879. 1938.

Hrvati i hrvatice!

Pedeset i deveti rodjendan te imendan VODJE HRVATSKOG NARODA Dr. VLATKA MAČEKA proslavit će Djakovo sa svojim i okolnim hrvatskim seljaštvom i gradjanstvom na slijedeći način:

U subotu 16. VII. 1938.

U 8 sati na večer SVEČANI OPHOD hrvatskih društava sa glazbom i bakljadom kroz Djakovo. Sve korporacije sastaju se u 7 sati na večer kod Hrvatskog Doma odakle kreće povorka ulicama Kralja Tomislava, Frankopanskom i Bana Jelačića prema Vatrog.Spremištu do »Hrvatskog Doma« gdje je razlaz.

Općinstvo se umoljava, da zavrijeme svečane povorke u navedenim ulicama iskiti svoje prozore cvijećem i kuće hrvatskim zastavama.

U nedjelju 17. VII. 1938.

U 9 sati prije podne u samostan. crkvi časnih sestara sv. Križa misa zahvalnica, na koju se pozivaju korporacije da istoj sudjeluju

Poslije mise održati će se u „Hrvatskom Domu" kratko zborovanje (akademija u čast svečara).

Umoljava se gradjanstvo, da već u subotu u 5. sati *po podne izvjesi na svoje kuće Hrvatske zastave.*

Živio vodja Hrvatskog naroda

Dr. Vlatko Maček

Mjesni odbor H.S.S. u Djakovu

HRVATSKA ŽENA U DJAKOVU

priredjuje dne 16. siječnja 1937. u pol 9 sati
na večer u dvorani hotela „CENTRAL" svoju

VELIKU POKLADNU

ZABAVU

u korist gradnje HRV. DOMA

Na kojoj će se prikazati naši narodni seljački svatovi i običaji.

Iz blagonaklonosti sudjeluje HRV. PJEV. DRUŠTVO „PRERADOVIĆ".

Umoljava se rodoljubno gradjanstvo da ovu zabavu posjeti u narodnom odijelu.

Luka sreće! Vlastiti buffet!

Za ples svira omiljelo društvo „KLOMPA".

Ulazne cijene Din. 5·- po osobi, obiteljska ulaznica Din. 15·-.

Za što mnogobrojniji posjet moli cijenj. gradjanstvo

Odbor.

HRVATI SUGRADJANI!

Djakovo redа se u red ostalih hrvatskih gradova! Ono neće da zaostane u borbi Hrvata na kulturnom polju. Sjedište vladike Štrosmajera, kulturni centar ravne Slavonije polazi putem svog velikog biskupa. Klicu, koju je posadio ovaj velikan u Djakovu, morate gajiti, da izraste do velikog stabla. Do Vas, Hrvati gradjani, stoji, da pokažete Hrvatskoj da ste vrijedni sljedbenici kulturnih ideja svojeg pastira, te da ne ćete dopustiti, da Djakovo izgubi onaj glas, koji je uživalo za vrijeme Štrosmajerovog biskupovanja.

Hrvati sugradjani!

Treba sazidati „HRVATSKI DOM", kojemu je zadaća, da dade krov svim Hrvatskim institucijama, da se u njem usredotoči sav kulturni i politički rad, da Hrvatima bez razlike staleža i vjere, seljaku, radniku i gradjaninu podade zajednički „HRVATSKI DOM", u kojem će Hrvati diljem cijele Hrvatske domovine bilo u kojoj provinciji nastavanja naći sakupljene Hrvate našeg Djakova. U „HRVATSKOM DOMU" raspredat će se razna kulturna i politička pitanja našega života. Ispitivat će se razne pogrješke i nedostatci u javnom životu Hrvata, te tražiti način za odstranjenje tih pogrješaka. „HRVATSKI DOM" služit će za jedinstveno vodjenje akcije u svim javnim nastupima našega Hrvatskoga naroda, jer će biti centar kulturnog i političkog života svih Hrvata djakovčana.

Hrvati sugradjani!

U borbu na prosvjetnom polju! Naprijed za „HRVATSKI DOM"! To od Vas očekuje Hrvatska! Radite za svoju djecu, koja će Vam biti zahvalna na Vašem radu. Toga radi svi na glavnu skupštinu za gradnju „HRVATSKOG DOMA", koja će se obdržavati 28. o. mjeseca, t. j. na drugi dan Božića u pol 11 sati do podne u dvorani vatrogasnog spremišta.

Živila Hrvatska!
Živili djakovački Hrvati!

Za [illegible]:	Za [illegible]:	Za [illegible]:	Za [illegible]:	Za hrvatski Sokol:
Mato Šarčević	Mato Lay.	Ante Pavličić	Dr. Matija Belić	Dragan Davčić
Za [illegible]:	Za [illegible]:	Za [illegible] „[illegible]":	Za [illegible]:	Za [illegible] „[illegible]":
Martin Wächt	Ivan Sečkar	Mato Horvat	Ivan Kliebart	Ivan Hepp

[illegible]

1813. — 1938.

U ljubavi i radu složni. Prema bratu milosrdni.

Zanatlijsko pripomoćno društvo

u Djakovu

Braćo Hrvati!

Pod pokroviteljstvom Preuzvišenog gospodina biskupa Dr. Antuna Akšamovića, slavi naše društvo u nedjelju dne 6. kolovoza 1939. rijetku jubilarnu slavu

125-GODIŠNJICU OPSTANKA i RADA

spojenu sa

posvetom nove društvene zastave

Posvetu će obaviti Preuzvišeni gospodin biskup, a zastavi kumuje gdja Berta Novaković

Društvo naše nastavak je »Ceha«, pa i ako je uvijek radilo i radi skromno i nečujno, imade ono ipak veliku i plemenitu svrhu, da pomaže prema mogućnostima redovno i po potrebi svoje bijedne i nemoćne članove i njihove udove.

Ovu plemenitu svrhu i cilj društva ostavili su nam u naslijedje naši pradjedovi i djedovi, a mi ju časno nastavljamo.

Zato cijenj. gradjanstvo, braćo i sestre i svi ostali, uzveličajte i posjetite našu proslavu, a mi Vas pozdravljamo i očekujemo sa

Dobro došli!

Svečani raspored:

NEDJELJA 6. KOLOVOZA

U 6 sati u jutro budnica glazbe Vatrogasnog društva.
U 8 sati u Hrvatskom Domu, sastanak svih društava, delegacija i ustanova.
Točno u pola 9 kreće povorka sa glazbom pokraj Samostana po gdju kumu i polazi u Stolnu crkvu, gdje će se u 9 sati služiti Sv. Misa.
Poslije Sv. Mise posveta zastave pred Katedralom, a nakon posvete pjeva hrvatsko društvo „Preradović" prigodnu pjesmu.
Poslije zabijanja čavala vraća se povorka u Hrv. Dom, gdje će se u 11 sati održati svečana sjednica.

U 3 sata poslije podne u Hrvatskom Domu

Vrtna zabava sa velikom i bogatom lukom sreće

Svira Vatrogasna glazba.

Većina vrijednih rukotvorina djelo je naših obrtnika, te ini razni predmeti darovatelja naših sugradjana i darovatelja izvan mjesta.

Odlično vino, pivo, prasci i jaganjci na ražnju, kava, poslastice i sladoled.

Ulazna cijena 3 din.- po osobi.

U 9 sati na večer

zabava sa plesom

u dvorani »Hrvatskog Doma« uz dobrovoljno sudjelovanje glazbe Hrvatske Obrtne Omladine, a u vrtu koncert Vatrogasne glazbe.

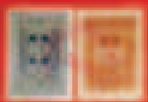

Umoljava se c. gradjanstvo, da toga dana izvjesi hrv. zastave.

Odbor.

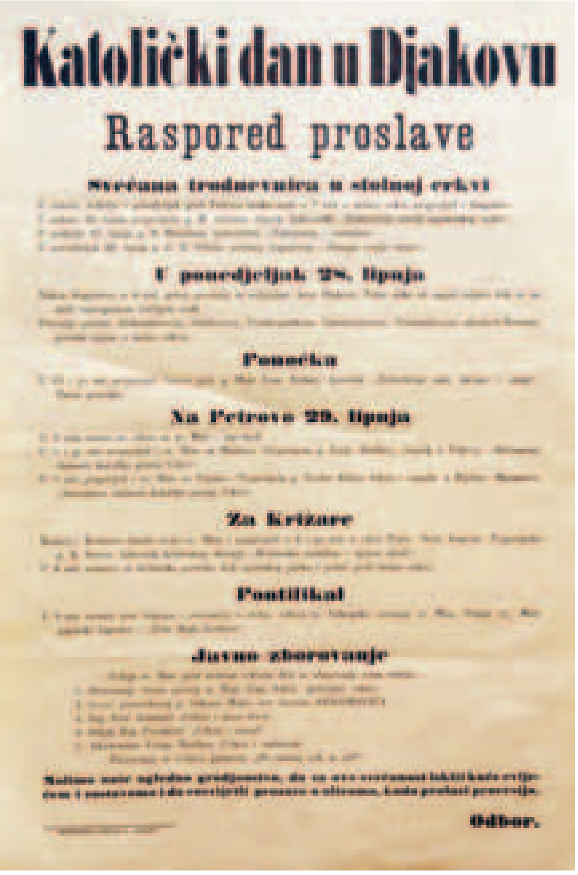

Katolički dan u Djakovu (32 x 47cm)

Dobrovoljno vatrogasno društvo Djakovo (48 x 63 cm)

Hrvatsko pjevačko društvo Preradović (31 x 48 cm)

Prva kotarska poljoprivredna izložba (59 x 82 cm)

Kotarsko-gradski odbor fiskulturnog saveza
HRVATSKE U ĐAKOVU

ODRŽAT ĆE **U NEDJELJU 13. VI. 1948.** **PROSLAVU**

„Dana fiskulturnika N. R. Hrvatske"

KOTARSKI SLET
FISKULTURNIKA

uz sudjelovanje svih fiskulturnih ogranaka, aktiva i društava sa područja grada i kotara Đakovo, te F. D. »Beograd« iz Beograda.

Program „Kotarskog sleta" je slijedeći:

U subotu dne 12. VI. u 8 sati na večer na trgu pred katedralom

»Svečana fiskulturna akademija«

U nedelju dne 13. VI. u 9 sati prije podne defile svih fiskulturnika koji polazi od „PARKA SLOBODE"

Istoga dana poslije podne na stadionu F. D. „SLOBODE"

u 2 sata

»Sletske vježbe«

izvode pionsiri te radnička i srednjoškolska omladina

u 4 sata

Odbojka utakmica - muški

F. D. BEOGRAD Beograd — F. D. SLOBODA Đakovo

u 5 sati

Odbojka utakmica - ženske

F. D. BEOGRAD Beograd — F. D. SLOBODA Đakovo

U 5.30 SATI

Nogometna utakmica

F. D. BEOGRAD – F. D. SLOBODA

Beograd — Djakovo

U 8 sati na večer na stadionu „FISKULTURNA VESELICA"

Za vrijeme izvođenja sletskih vježbi i u vremenskim razmacima između pojedinih utakmica, te na „Fiskulturnoj veselici" svirati će limena glazba Dobrovoljnog vatrogasnog društva.

ODBOR.

S.D. „Mladost“ (69 x 83cm)

S.D. „Mladost“ – Djakovo (47 x 65 cm)

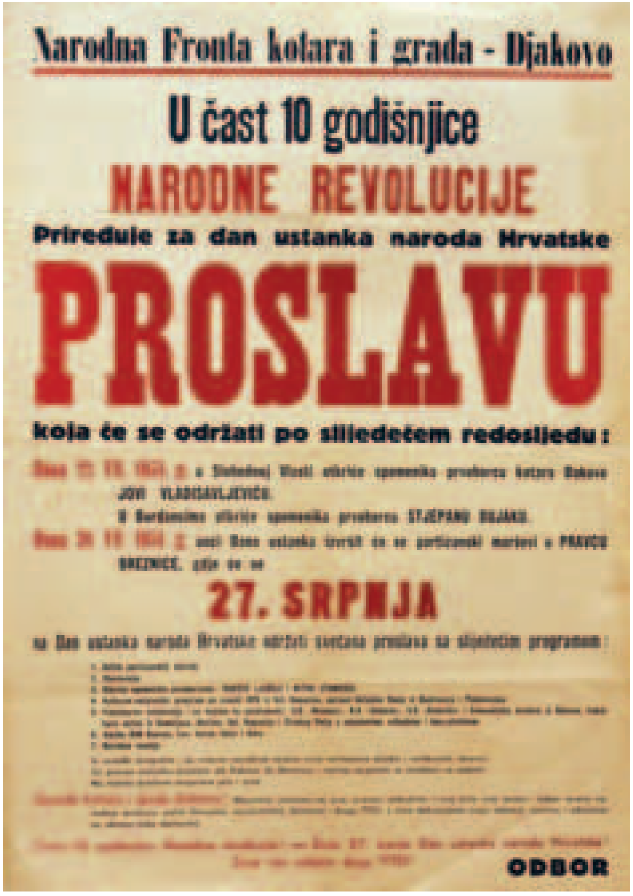

Narodna Fronta kotara i grada – Djakovo
(60 x 85 cm)

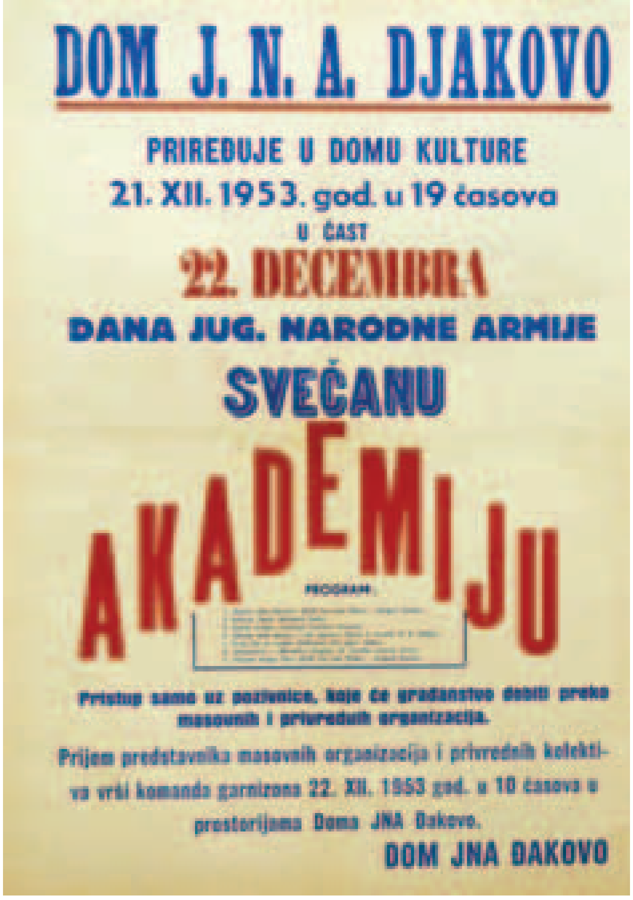

Dom J.N.A. Djakovo (42 x 60 cm)

GRADSKI ODBOR SAVEZA BORACA
NARODNO-OSLOBODILAČKOG RATA - ĐAKOVO

U nedjelju 23. XI. 1952.

U 10 SATI PRIJE PODNE

u prisustvu Predsjednika Prezijuma Narodne skupštine FNRJ - dr Ivana Ribara, te mnogih drugih visokih predstavnika našeg političkog i društvenog života, izvršiti će se na svečan način

OTKRIĆE SPOMENIKA

Narodnom heroju IVI-LOLI RIBARU u Djakovu

U okviru ove proslave izvršiti će se u subotu 22. studenoga o. g. u 3 sata poslije podne

OTKRIĆE SPOMEN-PLOČE

na kući u kojoj su za vrijeme boravka u Đakovu živjeli dr Ivan Ribar i njegovi sinovi Lola i Jurica.

RADNICI, SELJACI I GRAĐANI KOTARA ĐAKOVAČKOG!

Prisustvujmo u što većem broju svečanosti otkrića spomenika velikom sinu naših naroda - narodnom heroju IVI »LOLI« RIBARU!

Smrt fašizmu - Slobodu narodu!

Gradski odbor Saveza boraca
Narodno-oslobodilačkog rata
ĐAKOVO

JEVREJSKA OPĆINA U ĐAKOVU
I SAVEZ JEVREJSKIH OPĆINA U BEOGRADU

Pozivaju ovime građanstvo grada Đakova u nedjelju
31. VIII. u pola 9 sati prije podne na

SVEČANO OTKRIĆE
SPOMENIKA

nevinih i mučeničkih žrtava fašizma i palih boraca

Otkriću spomenika prisustvovati će preživjeli rođaci poginulih žrtava, predstavnici Narodnih vlasti, Narodne Armije i drugih naših Ustanova i Organizacija, te delegati i novinari iz

SAD, Engleske, Južne Amerike, Palestine i Kanade.

Nakon otkrića spomenika položit će se vijenac kod velikog Spomenika palih boraca na katol. groblju.

Sve masovne organizacije i društva iz grada i kotara Djakova, polaze od Narodnog odbora gradske općine, na groblje u 8 sati prije podne.

J. O. Đakova i Savez J. O. Beograd.

Hajduk (Split) – Reprezentacija (Đakovo) (70x50 cm)

Đakovački vezovi, 1968. g. (50 x 70 cm)

Đakovački vezovi, 1969. g. (50 x 70 cm)

29. VI

30. VI

SVEČANE

SLAVONSKE IGRE

ĐAKOVAČKI VEZOVI

POD POKROVITELJSTVOM Večernjeg lista
ĐAKOVAČKI
VEZOVI
1970
PROGRAM NARODNIH IGARA SLAVONIJE I BARANJE
25. srpnja
u 18 sati:
Svečano otvorenje igara:
»Đakovo je srce Slavonije« scenska slika po sastavu prof. Pavla Blažeka i Julija Njikoša. Sudjeluje pjevački zbor škole »Vladimir Nazor« pod ravnanjem Ivanke Milošević, Vera Svoboda, tamburaški orkestar radio Novi Sad i t. o. NS »August Cesarec« iz Đakova.
u 18.45 sati:
Riječ Josipa Gabrića predsjednika skupštine općine Đakovo
u 19 sati:
Nastup najmlađih folklornih grupa iz Slavonije i Baranje
u 20 sati:
»Nezaboravna pjesma Slavonije«, natjecanje amatera pjevača narodnih pjesama uz pratnju tamburaša.
26. srpnja
u 8 sati:
Svečana revija svih folklornih grupa — učesnika igara i svatovskih zaprega Đakovštine.
u 10 sati:
Nastup folklornih grupa Slavonije i Baranje.
u 17 sati:
Nagradno natjecanje svatovskih zaprega u preciznoj vožnji. Izvan konkurencije sudjeluje i četveropreg đakovačke ergele lipicanera.
u 20 sati:
Koncert Vere Svobode, [redacted] uz pratnju tamb. orkestra radio Novi Sad.
27. srpnja
u 10 sati:
Tradicionalni izbor najljepše snaše i djevojke Slavonije i Baranje u narodnoj nošnji uz nastup triju najboljih pjevača amatera Slavonije i Baranje.
u 17 sati:
Nogometna utakmica »Dinamo« (Zagreb) — »Jedinstvo« (Đakovo)
u 20 sati:
»Đakovački svatovi«, svatovski običaji, pjesme i igre Đakovštine.
Završno zabavno veče na gradskom kupalištu
Završno zabavno večer na gradskom kupalištu
Izložbe:
U izložbenom salonu, izložba likovnih umjetnika Slavonije
Izložba etnografije, arheologije i numizmatike u đakovačkom muzeju.

Svečana priredba (100 x 70 cm)

Svečana akademija (70 x 48 cm)

Zajam za ceste (70 x 50 cm)

Svečana akademija (58 x 40 cm)

postao blizak režimskoj, projugoslavenskoj opciji, Bruck oporbenim strankama, kao uostalom i kupac njegove tiskare Ivan Brandeker. No, bez obzira na prepoznatljivi politički habitus pojedinih tiskara teško bi se mogla braniti teza (barem prema materijalu s kojim raspolažemo) o tomu kako su radili plakate koje su bili isključivo u duhu njima prihvatljivog svjetonazora. Činjenica, doduše, jeste, da je Biskupijska tiskara imala primat kod tiskanja plakata religijskog sadržaja (*Katolički dani u Đakovu*, *Hrvati sugrađani*), da vjerojatno nije slučajno što je baš Kraljević angažiran oko izrade plakata o rođendanu Kralja Petra II. Karađorđevića, kao što vjerojatno nije bilo slučajno ni to što su Bruck i Brandeker potpisali najveći broj plakata koje su slikovno i tekstualno bili na liniji afirmacije hrvatskih nacionalnih interesa. Doduše, slični plakati tiskani su i u Biskupijskoj i u Kraljevićevoj tiskari .

❖

I na kraju ovog osvrta na đakovačke plakate i letke nastale tijekom prvih sedam decenija 20. stoljeća riječ dvije o koncepciji same izložbe i nekim nedoumicama vezanim za njeno postavljanje.

Prva nedoumica s kojom smo se susreli u oblikovanju izložbe bila je vezana za vremenski period koji je izložbom trebao biti obuhvaćen. Kao logičan okvir prvotno nam se učinio period između dva rata. I uistinu, najveći broj izloženih plakata odnosi se upravo na dvadesete i tridesete godine prošlog stoljeća. Ti plakati i leci ne samo što su najbrojniji nego su, po svemu sudeći, vjerojatno i najznačajniji. Na ovom mjestu smatram za potrebnim upozoriti kako smo najveći broj sokolskih plakata, dakle plakata iz navedene skupine, svjesno izostavili. Iako izrazito kvalitetni, poneki čak i unikatni, ti plakati bili su već viđeni na izložbi *Hrvatski sokol Đakovo* postavljenoj u Muzeju Đakovštine 2005. godine, a i danas se mogu vidjeti na stranicama tada tiskanog kataloga. Godinu dana kasnije isti plakati objavljeni su i u knjizi Zvonka Benašića *Hrvatski sokol Đakovo 1906.-2006*.

Kao i sokolski, iz istih razloga, izostavljen je i veći broj sportskih plakata tiskanih pedesetih i šezdesetih godina. Najveći dio te građe također se mogao vidjeti u Muzeju Đakovštine na izložbi *Sto godina nogometa u Đakovu*.

Da se ne bi ponavljali - a ujedno na izložbi i u ovom katalogu ustupili još više mjesta plakatima i lecima koji su sve do danas široj publici bili uglavnom nepoznati - odlučili smo izložiti samo dva sokolska plakata, i to stoga što djelatnost sokola u razmatranom kontekstu naprosto nije moguće zaobići.

Kako posjedujemo samo nekoliko đakovačkih plakata (letaka) objavljenih prije izbijanja Prvoga svjetskoga rata, koji kao zasebna cjelina naprosto ne funkcioniraju, ova izložba učinila nam se pravom prigodom za njihovo objavljivanje. Uostalom, kao i plakata o rođendanu Kralja Petra II. koji smo „ugurali“ u skupinu plakata o izbornim aktivnostima između 1920. i 1941. godine.

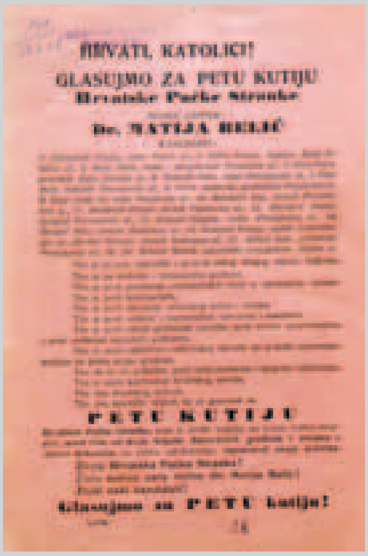

Hrvati, katolici! (16 x 24 cm)

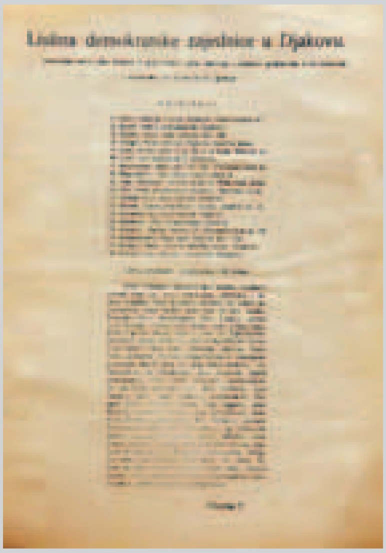

Listina demokratske zajednice u Djakovu (23 x 31 cm)

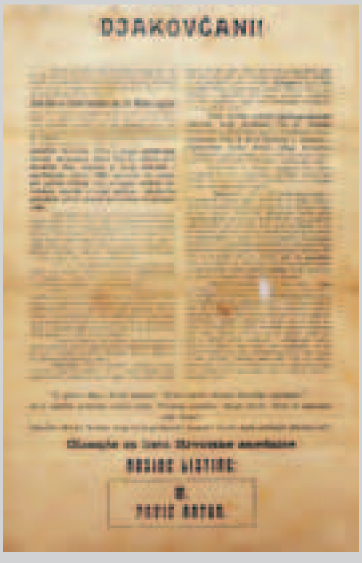

Djakovčani! (31 x 47 cm)

O eventualnim lokalnim plakatima tiskanima za vrijeme Prvoga ili Drugoga svjetskoga rata nemamo gotovo nikakvih informacija. Osim plakata *Hrvatskog pjevačkog društva Preradović* iz 1944. godine, po svemu sudeći, oni do danas i nisu sačuvani. No, zato je letaka i plakata bilo u izobilju poslije Drugoga svjetskoga rata. Učinilo nam se značajnim ukazati na njihovu grafičku bezličnost, s jedne, kao i informativno-povijesnu relevantnost, s druge strane. Pregled plakata i letaka završavamo sa plakatima *Đakovačkih vezova* i političkim gibanjima s početka sedamdesetih godina.

Iako smo prvotno bili u dilemi da li izložbom obuhvatiti i plakate (letke) nakon 1945. godine, odlučili smo to učiniti kako bi izložbu sadržajno učinili što bogatijom, ali i napravili iskorak u odnosu na izložbu *Đakovački plakat između dva svjetska rata* koja je u Muzeju Đakovštine postavljena još daleke 1986. godine. Politički značaj 1971. godine i zadani prostorni gabariti unutar kojih smo postaviti izložbu glavni su nam argumenti što nizanje plakata nismo nastavili i nakon spomenute godine.

Sve izložene plakate i letke podijelili smo na političke, gospodarsko-kulturne i sportske, a političke opet na one koje se odnose na djelatnost Hrvatske seljačke stranke i njenih lidera, izborne aktivnosti između dva svjetska rata, politički plakat poslije 1945. i na plakate iz 1971. godine.

Na ovom mjestu, iz čisto tehničkih razloga vezanih za strukturu prikaza pojedinih plakata i letaka, svakako treba upozoriti na više no eklatantnu činjenicu međusobnog političkog, sportskog i kulturnog prožimanja pojedinih udruga i organizacija. Tako smo npr. plakate koji se odnose na izgradnju i otvaranje *Hrvatskog doma* svrstali u red plakata iz područja kulture, iako vjerojatno ne bismo pogriješili da smo ih uvrstili i u skupinu političkih plakata. Naime, kao što je poznato, otvaranje *Hrvatskog doma* u Đakovu bilo je ne samo kulturno već i prvorazredno političko pitanje koje je okupiralo pažnju građanstva još od 1922. godine kada je *Hrvatski sokol* pokrenuo inicijativu za gradnju *Sokolskog doma*. Do 1929. godine, kada je *Hrvatski sokol* zabranjen, zgrada još nije bila dovršena. Dovršit će se u tridesetim godinama kada će se upriličiti i njeno svečano otvorenje, doduše ne više kao *Sokolskog*, nego *Hrvatskog doma*.

Ovaj primjer nije usamljen. Svrstavanje sokolskih i orlovskih plakata među sportske - a ne recimo političke, ili plakate iz sfere kulturnog života - također je dvojbeno. Točno je da su i *Sokoli* i *Orlovi* pridavali veliku pažnju tjelovježbi i da su kao takvi i osnivani, ali točno je i to da su bili i više nego otvoreni za široku lepezu aktivnosti na političkom i kulturnom planu. Uostalom, kao društva s hrvatskim predznakom, kojega zasigurno nisu nosili slučajno, zabranjeni su 1929. godine za vrijeme šestojanuarske diktature Kralja Aleksandra.

Bez obzira na ove, i neke druge, slične nedoumice, podjela koju smo skicirali činila nam se, ako ne dobra, ono barem najmanje loša.

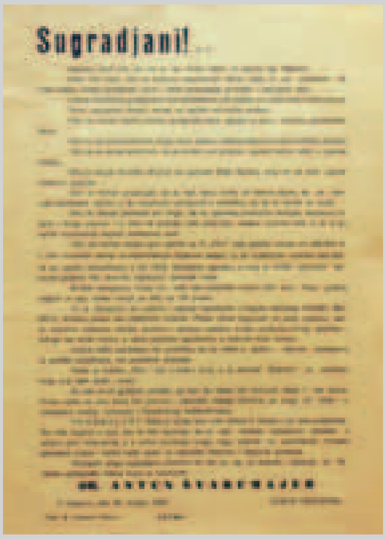
Sugradjani!

Sugradjani! (24 x 32 cm)

Vanstranačka građanska lista (23 x 31 cm)

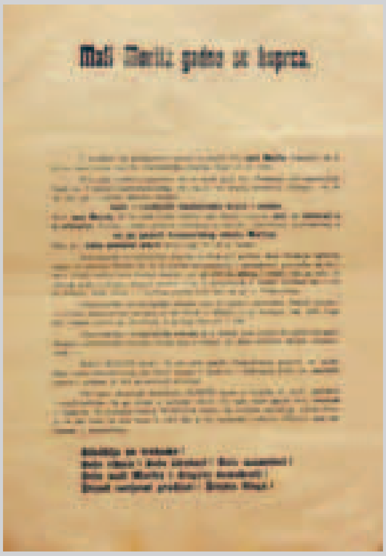

Mali Moritz gadno se koprca (21 x 28 cm)

LITERATURA

Renata Gotthardi-Škiljan

Plakat u Hrvatskoj do 1941., Kabinet grafike JAZU, Zagreb, 1975.

Predrag Haramija

Stoljeće političkog plakata u Hrvatskoj, Kabinet grafike Hazu, Zagreb, 1992.

Vera Horvat-Pintarić

Od kiča do vječnosti, Centar za kulturnu djelatnost SSO, Zagreb, 1979.

Lada Kavurić

Hrvatski plakat do 1940., Institut za povijest umjetnosti; Nacionalna i Sveučilišna knjižnica; Horetzky, Zagreb, 1999.

Snježana Pavičić

Hrvatski politički plakat 1940-1950, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 1991.

Krešimir Pavić

Đakovački plakat između dva svjetska rata, Muzej Đakovštine, Đakovo, 1986.

Krešimir Pavić

Povijest đakovačkih tiskara, Muzej Đakovštine, Đakovo, 1987.

Moris Rikards

Uspon i pad plakata, Jugoslovenska revija; NIP „Borba“, Beograd, 1971.

Marijan Špoljar

Plakat u Hrvatskoj 70-ih godina, Muzej grada Koprivnice, Koprivnica, 1985.

Marina Vinaj

Plakat za plakat, Muzej Slavonije, Osijek, 2008.

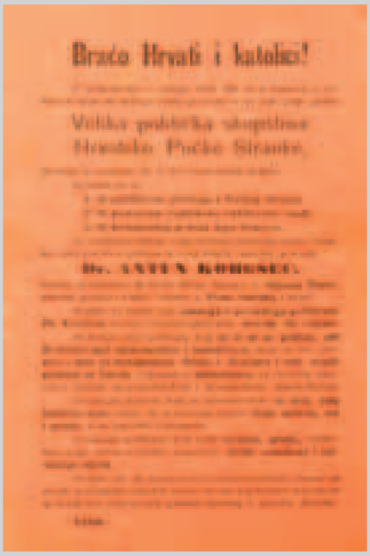

Braćo Hrvati i katolici!
(16 x 23 cm)

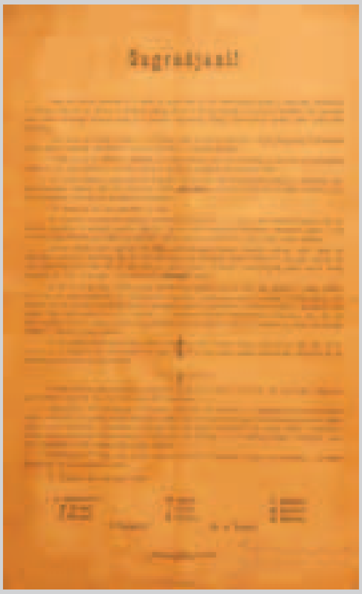

Sugradjani!
(25 x 40 cm)

POPIS PLAKATA I LETAKA

1. POLITIKA

a) Hrvatska seljačka stranka

Braćo izbornici, Djakovčani! (24 x 31 cm) MĐ, 1059
Gradjani! Hrvati! (23 x 30 cm) MĐ, 13 005
Kandidatska lista (23 x 30 cm) MĐ, 1068
Braćo Hrvati! (15 x 23 cm) MĐ, 1052
Sugradjani, Hrvati! (16 x 24 cm) MĐ, 956
Hrvati izbornici! (24 x 31 cm) MĐ, 13 005
In memoriam Stjepanu Radiću (32 x 48 cm) MĐ, 1061
Hrvati i Hrvatice! (63 x 48 cm) MĐ, 1066
Gradjani! (63 x 48 cm) MĐ, 1067
Hrvati! (23 x 31 cm) MĐ, 1050
Hrvati i Hrvatice! (94 x 63 cm) MĐ, 1057
Gradjani! (20 x 33 cm) MĐ, 1063

b) Izborne aktivnosti 1920. - 1941. g.

Djakovčani (31 x 47 cm) MĐ, 997
Hrvati, katolici! (16 x 24 cm) MĐ, 13 018
Sugradjani (24 x 32 cm) MĐ, 13 006
Vanstranačka građanska lista (23 x 31 cm) MĐ, 487
Braćo Hrvati i katolici (16 x 23 cm) MĐ, 13 018
Mali Moritz gadno se koprca (21 x 28 cm) MĐ, 1062
Sugradjani (25 x 40 cm) MĐ, 1042
Sugradjani! (34 x 50 cm) Vlasnik: Valentin Markovčić
Listina demokratske zajednice u Djakovu (23x31 cm) MĐ, 13003
Hrvati! Ne glasati, znaći pobjediti (17,5 x 13 cm) Vlasnik: V. M.

c) Politički plakat poslije 1945. g.

Garnizon jugoslavenske armije – Đakovo (59 x 42 cm) MĐ, 857
Dom J.N.A. Đakovo (42 x 60 cm) MĐ, 883
Jevrejska općina u Đakovu (60 x 42 cm) MĐ, 865
Gradski odbor Saveza boraca (70 x 50 cm) MĐ, 863
Savez sindikata Jugoslavije Đakovo (85 x 69 cm) MĐ, 923
Narodna Fronta kotara i grada – Đakovo (85 x 60 cm) MĐ, 924

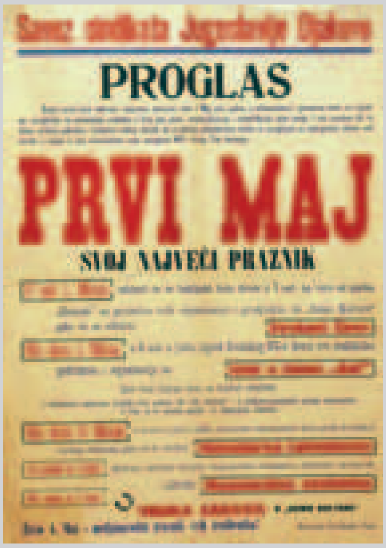

Savez sindikata Jugoslavije Djakovo (69 x 85 cm)

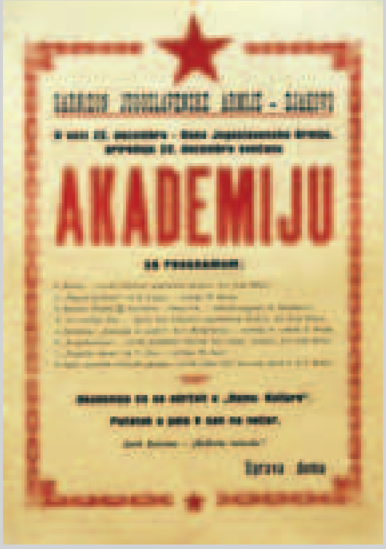

Garnizon jugoslavenske armije – Djakovo (42 x 59 cm)

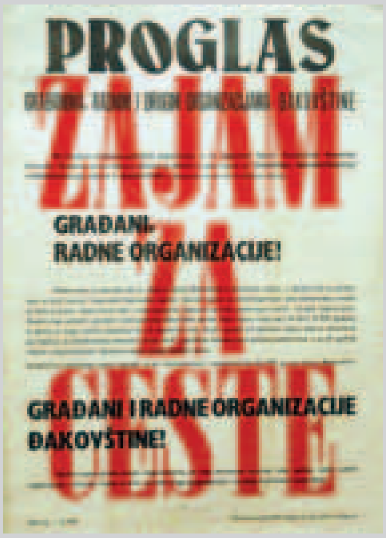

Proglas (50 x 70 cm)

d) 1971. g.

Svečana priredba (100 x 70 cm) Vlasnik: V. M.
Svečana akademija (70 x 48 cm) Vlasnik: V. M.
Svečana akademija (58 x 40 cm) MĐ, 611
Zajam za ceste (70 x 50 cm) MĐ, 612
Proglas (70 x 50 cm) MĐ, 613

2. GOSPODARSTVO, KULTURA

Hrvatska žena u Djakovu (94 x 63 cm) MĐ, 874
Dobrovoljno vatrogasno društvo Djakovo (48 x 63 cm) MĐ, 873
Prva kotarska poljoprivredna izložba (59 x 82 cm) MĐ, 878
Hrvatsko pjevačko društvo Preradović (31x48 cm) Vlasnik: V. M.
Katolički dani u Đakovu (32 x 47 cm) MĐ, 872
Braćo Hrvati! (48 x 63) MĐ, 1461
Zanatlijsko pripomoćno društvo (62 x 93 cm) MĐ, 225
Hrvati sugradjani! (62 x 93 cm) MĐ, 1044
Gradjani Djakova! (23 x 31 cm) MĐ, 1069
Đakovački vezovi, 1968.g. (50 x 70 cm) MĐ, 606
Svečane slavonske igre, (50 x 69 cm) MĐ, 607
Đakovački vezovi, 1969. g. (50 x 70 cm) MĐ, 608
Đakovački vezovi, 1970. g. (45 x 66 cm) MĐ, 609
Đakovački vezovi, 1971. g. (49 x 75 cm) MĐ, 610

3. SPORT

Kotarski slet (62 x 94 cm) MĐ, 929
S.D. „Mladost“ (69 x 83 cm) MĐ, 895
S.D. „Mladost“ – Djakovo (47 x 65 cm) MĐ, 898
Hrvatski orao u Djakovu (47 x 62 cm) MĐ, 13007
Hrvatski orao u Djakovu (62 x 94 cm) MĐ, 13 007
Hajduk (Split) - Reprezentacija Đakova (70x50 cm) Vlasnik: V. M.
Hrvatski sokol Djakovo (60 x 87 cm) MĐ, 1183
Hrvatski sokol u Djakovu (60 x 73 cm) MĐ, 1188

***In memoriam Stjepanu Radiću* (32 x 48 cm)**

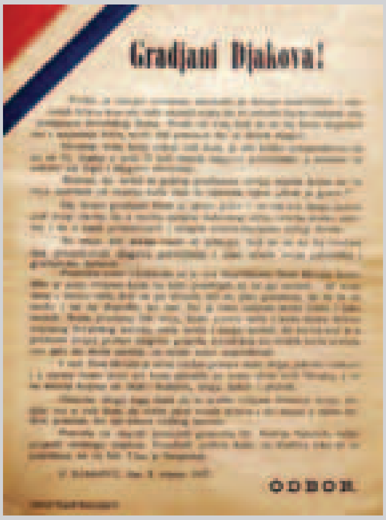

***Gradjani Djakova!* (23 x 31 cm)**

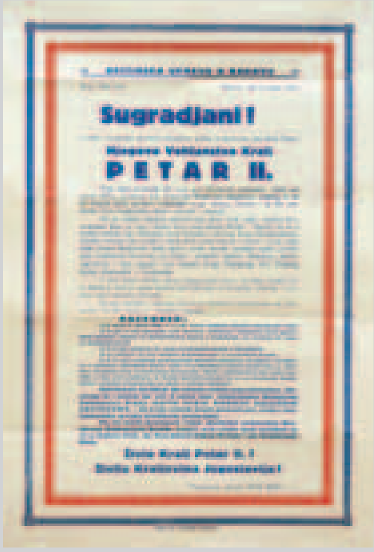

Sugradjani! (34 x 50 cm)